ИЗТОКЪ

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ и ЛИТЕРАТУРА

УРЕЖДА РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

АБОНАМЕНТЪ ЗА БЪЛГАРИЯ:
За година 100 лв.
За 6 м-ци 55 лв.

АБОНАМЕНТЪ ЗА ЧУЖБИНА:
За година 150 лв.
За 6 м-ци 80 лв.

За учащи 80 и 40 лв.

ЕДИНЪ БРОЙ 3 ЛЕВА

Всичко се изпраща до: Редакцията на в. Изтокъ. ул. М.-Луиза, 45, София

Година I — 22 Октомврий 1925 година — Брой 2

СЪДЪРЖА: Повече възпитание — Т. Милевъ; Славяни и турко-татарски българи — Люборъ Нидерле; Българката — Р. Х. Маркъмъ; Отвъдъ — Панчо Михайловъ; Опера — Ив. Камбуровъ; Голѣмата война и последицитѣ ѝ — Бернардъ Шоу; Отношение на личностьта къмъ всемира — Рабиндранатъ Тагоръ; Разни.

ПОВЕЧЕ ВЪЗПИТАНИЕ

Следъ голѣмата криза, която човѣчеството прекара, стана ясно, че народитѣ повече се нуждаятъ отъ добри граждани, отъ умни отколкото отъ учени хора.

Подготовката на мждреци, обаче, не може да стане по другъ пжть, освенъ чрезъ възпитание; възпитание на децата и юношитѣ.

Ние имаме училища, въ които се дава предимно образование, чиято организация ни е донесла наистина не еднажъ похвали, но възпитателни институти нѣмаме. Отъ една страна, за развитието на ума сж положени максимумъ грижи, отъ друга пъкъ за обработване на характера не е направено и не се прави нищо. Това не може да бжде нормално положение.

Въ чужбина сжществуватъ за тази цель пансионати, колежи и лицеи, дѣто за оформяване на волята и развиване на способноститѣ сж създадени богати условия. У насъ, обаче, култивирането на характера е примитивно, каквото бѣше до скоро и земледѣлието ни. Възпитателни фактори сж семейството и улицата; въ училището, системата на кжси часове и изобилието на материалъ не позволяватъ да се разглежда моралната страна на въпроситѣ и да се мждрува.

Възпитателното влияние на улицата ни е известно. И едничка школа за подготовка въ живота остава пакъ семейството, въ което работятъ обаче не специалисти, а любители по възпитанието — майката и бащата.

До нѣкога, ние сигурно ще отдѣлимъ въ училищата толкова време за беседи и философия, колкото и за обогатяване на ума.

За сега, обаче, родителитѣ трѣбва, покрай грижитѣ за насжщния, които имъ отнематъ, при днешнитѣ условия, всичкото време, спокойствие и знания, да се занимаватъ и съ тази деликатна работа: отглеждане на човѣка въ детето.

За щастие, въпреки, че възпитанието не се налива въ главата, както науката, въ редицата години, които детето прекарва въ кжщи, може да се даде една насока на заложбитѣ му

Майката — тя си остава накрай главната възпитателна сила у насъ — може да постигне много само съ търпение и кротость. Тя трѣбва да знае, че когато детето бърка съ пръстъ въ окото на другарчето си у него говори нормалния животински инстинктъ, когато разкжсва куклата си дава признаци на духъ, който иска да се опознае съ всичко и всѣко хокане или наказание въ тия случаи сж фатални.

Ако юношата, споредъ традиционния изразъ, е немиренъ и прави пакости, трѣбва да не се забравя, че природата е, която му дава пъргавость и буйство, за да дойде до цельта си — хармонично развитъ организъмъ Запрещения и ограничения въ този периодъ сж непростими грѣшки.

Безусловно зачитане на чуждото спокойствие и редъ правятъ детето страхливо. То трѣбва да е самонадѣяно и да не зачита до известна степень всички чужди наредби и желания. Овчаритѣ прилагатъ този цененъ педагогически принципъ надъ кучетата си, като не ги викатъ назадъ, колкото и неумѣстно да нападатъ тѣ. Пъкъ и известно е отъ практика, че тихитѣ натури не сж най-пригодни за живота.

Бащата може, въ време на обѣдъ да разясни едно събитие по начинъ щото детето да знае за цѣлъ животъ какви сили действуватъ въ даденъ случай и какъ да се справи съ тѣхъ.

На първо мѣсто трѣбва да се застжпи обогатяването на въображението, не съ готови мисли, исторически факти и формули, което е задача на образованието, а съ картини и приказки, въ които феи, джуджета, рицари, принцеси и царе излизатъ геройски отъ най-заплетени положения създадени съ елементи отъ всички видове човѣшки страсти.

Една умѣстно разказана и разяснена басня може да даде на детето по-кжсно, въ живота, повече мощь отколкото свидетелства и дипломи. Знанието отстжпва навредъ предъ умението.

Възпитанието е изкуство, което учителя сжщо владѣе и може да упражни понѣкога. понеже е сравнително по-подготвенъ за това. По поводъ на едно откритие или пжтешествие, той би могълъ да се отвлече и да каже чудни нѣща за незнайната сила на човѣшката воля, и човѣшкия духъ.

„Цельта на образованието би трѣбвало да бжде оформяване на характера, понеже хората се водятъ по-лесно чрезъ характера отколкото чрезъ разума". „Образованието не трѣбва да има за цель заучване на учебници, а създаване на навици въ размишленията и въ характера. Преподаването въ нашитѣ училища е чисто паметово, развива малко разума и никакъ не развива характера. Учители, родители и ученици още не сж разбрали това", казва известния френски философъ Густавъ Лебонъ.

Ако се положатъ грижи да се подготви детето като гражданинъ и като общественикъ още отъ найранната си възрасть, като се развиятъ напълно и правилно духовнитѣ му сили, ние ще добиемъ такава политическа мощь, каквато нѣкои европейски народи притежаватъ и вмѣсто да чакаме действителностьта да ни блъска и опомва, ще бждемъ готови да я посрещнемъ, сами ще си ковемъ сждбинитѣ.

Теод. Милевъ.

Този пробенъ брой, изпращаме, както първия, на всички познати и препоржчани на Редакцията лица, съ молба да се абонираръ на вестникъ „Изтокъ". Тѣзи, които не желаятъ да го получаватъ се умоляватъ да върнатъ обратно броя. Несторилитѣ това ще считаме като желающи да го получаватъ и ще имъ го изпращаме редовно.

ЛЮБОРЪ НИДЕРЛЕ

СЛАВЯНИ И ТУРКО-ТАТАРСКИ БЪЛГАРИ

(Преводъ отъ фр. скжсено издание на Славянски старини: Manuel de l'antiquité slave)

Отъ казаното до тукъ върху походитѣ на Славянитѣ на Балканитѣ се вижда, че Славянитѣ започнали да се настаняватъ въ източната часть на полуострова още отъ VI вѣкъ. По този въпросъ нѣма положителни и точни сведения но безъ тази хипотеза не би могло да се обясни истинското наводняване констатирано въ VII вѣкъ. Даже и нашествията въ Гърция презъ VI вѣкъ сж били придружавани отъ настаняването на нѣколко славянски елементи на гръцка земя.

Походитѣ на Славянитѣ се дължали на участието на две голѣми групи отвъддунавски Славяни. „Славѣни", които, по свидетелства на готския историкъ Иорданъ, се намирали по това време по срѣдното течение и чакъ до устието на Дунавъ и Анти, настанени задъ устието на Дунавъ, на Черно море, отъ Днестъръ до Днепъръ. Но отъ тѣзи две групи, само първата се числила къмъ Южнитѣ Славяни и останала на Балканитѣ. Антитѣ, източни Славяни, повтаряли често нападенията си презъ първата половина на VI вѣкъ, но безъ да оставятъ отъ своитѣ на полуострова, ако се сжди по липсата на всѣкакво доказателство въ този смисълъ, липса многозначителна, понеже Византийцитѣ познавали добре Антитѣ и ги различавали напълно отъ другитѣ Славяни. По всѣка вѣроятность Антитѣ сж се оттеглили подъ натиска на Аваритѣ въ Южна Русия.

По този начинъ само групата на Южнитѣ Славяни, безъ съмнение, е заела територията въ източната и срѣдна часть на полуострола; малкото елементи принадлежащи на други групи били безъ значение и вѣроятно били скоро абсорбирани Тѣзи Славяни, слѣзли къмъ юго-изтокъ, съставяли редица племена и семейства тръгнали отъ първоначалното общо обиталище на Южнитѣ Славяни задъ Карпатитѣ: тѣ били сродни по говоръ и култура на словенскитѣ, хърватски и сръбски племена, като това родство не изключвало нѣкои различия съ време станали по-рѣдки. При това, тѣ не съставяли едно цѣло при идването на Балканитѣ; тѣ не се чувствали въ никакви връзки дори съ сърбитѣ, близкитѣ си съседи на западъ; тѣ били разпредѣлени на по-малки или по-голѣми групи въ просто съседство както въ Мизия, така и въ Македония.

Държавата, която е била опредѣлена да свърже политически и даже културно и езиково тази несвързана верига отъ племена, се зародила по-късно; пъкъ даже и следъ зараждането на тази държава, сжществувала една междинна зона, отъ Тимокъ, презъ Скопие до Охридъ, която се колебала не само отъ политическа гледна точка но даже и отъ етнографическа и културна гледна точка, между сръбския свѣтъ на западъ и българския свѣтъ на изтокъ, зона чиито преходенъ характеръ не е още изличенъ и до днесъ, следъ вѣковни усилия. Отъ самосебе си се разбира, че не може да става и дума за нѣкакво съединение на източнитѣ и централни славянски елементи на полуострова въ VII вѣкъ.

Безъ съмнение, между славянскитѣ елементи отъ източната часть на полуострова е могло да се яви нѣкое племе, по-силно отъ другитѣ, което да владѣе надъ останалитѣ, да ги събере въ едно цѣло, както се случило на западъ съ хърватитѣ и сърбитѣ — едно цѣло отъ чисто славянски произходъ. Но този естественъ развой станалъ излишенъ поради едно събитие, което именно обединило въ едно политическо и национално цѣло всичкитѣ тѣзи елементи на изтокъ, но съ тая разлика въ сравнение съ хървати и сърби, че обединението не е дѣло на туземна, а на чужда сила. Това дѣло е извършено отъ турко-татарското племе на българитѣ, въ сжщата епоха, когато колонизаторското движение на Славянитѣ привършвало.

Българитѣ сж Хуни по произходъ. Тѣ дошли до Дунавъ, идейки отъ Волга и Донъ въ V вѣкъ (понеже въ 482 г. Зенонъ ги вика на помощь срещу Готитѣ и първото имъ нахлукане на Балканитѣ се пада въ 499 год.). Тѣ често участвували въ нашествията презъ течение на VI вѣкъ и взели даже участие въ нападението на Цариградъ въ 626 г. Но всѣкой пжть тѣ се връщали на северъ отъ Дунава. Тамъ, между годинитѣ 635—641 тѣ успѣли да се освободятъ отъ игото на аваритѣ въ сжщото време когато Славянитѣ се освободили на западъ. Но въ началото на 70 години отъ VII вѣкъ, тѣ се видѣли принудени, безъ съмнение подъ новъ натискъ на Хазаритѣ отъ изтокъ, да се оттеглятъ на югъ. Тѣхния хаганъ билъ тогава Аспарухъ (Исперикъ). Той тръгналъ съ народа си, спрѣлъ се първо при делтата на Дунава, после, въ 679, преминалъ рѣката и заелъ бързо цѣла стара Мизия, между Дунавъ и планинската мѣстность на Балкана, като събралъ поданицитѣ си въ сегашна Добруджа.

Това завладяване и съвмѣстното подчинение на славянскитѣ племена настанени въ тази область станало по миренъ начинъ, безъ съпротива. Далечъ отъ това: Славянитѣ приели българитѣ като помощници срещу Византия и сключили съ Аспарухъ единъ договоръ възъ основа на който той организиралъ цѣлата територия, разпредѣлилъ славянскитѣ племена и имъ далъ нови мѣстожителства, било за да защищаватъ Балкана застрашенъ отъ Императора, било да пазятъ Тимокъ на западъ отъ нападенията на Аваритѣ. Тъй се започнало между Славяни и българи едно мирно съжителство старата славянска организация се запазила; славянскитѣ князе само се намѣрили подъ върховната власть на българския хаганъ.

Асимилацията на тѣзи два здружени елемента не закъснѣла да стане: Славянитѣ не я претърпѣли, а българитѣ. Българскитѣ господари приели скоро славянски имена и замѣнили матерния си езикъ съ славянски, боляритѣ и народа имъ на-

правили сѫщото. Ако, въ житиетата на Свети Димитъръ и въ гръцкитѣ източници отъ VIII вѣкъ още се прави разлика между българи и Славяни; начиная отъ IX и X вѣкъ, отождествяването на тѣзи две понятия е извършено и двѣтѣ се употрѣбяватъ обикновенно едно за друго; ние четемъ: „языки словенскіе се рекше Бльгаре“ и т. н. (Slovanské starozitnosti). И ако не сѫ били новитѣ турко-татарски елементи, дошли по-после на Балканитѣ, Печенеги, Половци, Узаци, които помогнали за настаняване на турко-татаритѣ въ Добруджа и околнитѣ области, нѣмало е да остане вѣроятно никаква следа отъ българитѣ на Аспаруха И наистина, тѣхнитѣ потомци, каквито нѣкои (К. Шкорпилъ, Занетовъ) виждатъ въ днешнитѣ Делиормански гаджали и въ гагаузитѣ сѫ доста съмнителни.

Тъй се образувала въ стара Мизия една нова държава, управлявана отъ турко татарскитѣ българи, но етнографически славянска още отъ самото начало поради болшинството на заселницитѣ си Нейния славянски характеръ се затвърдявалъ и вдълбочавалъ постепенно съ присъединяване на нови славянски племена. Разширителното движение се отправило изпърво къмъ срѣдата на полуострова; презъ царуването на Крумъ (803—814) задунавската область е присъединена; презъ царуването на Персиамъ и Борисъ, северна Македония до Охридъ и до Ибъръ е асимилирана и, въ края на IX вѣкъ, презъ царуването на Симеонъ (893—927) българската власть се простира отъ албанското крайбрѣжие, Епиръ и Македония до Тесалия на югъ и на северъ до Срѣмъ и навѫтре въ Унгария.

Малко по малко, у Славянитѣ, заселени въ тѣзи области на разпръснати племена се засилило съзнанието за общность и цѣлость и тѣ му дали изразъ като приели общото название Българи. По този начинъ, елементитѣ, които съставятъ българската нация се сближили и слѣли, изпърво въ политическо отношение и не следъ дълго въ областьта на езикъ и култура.

Не може да става и дума следователно за денационализиране, поради турския имъ произходъ, на славянитѣ заселени въ източната часть на полуострова; чуждата кръвь примѣсена въ тѣхната славянска кръвь и то само въ източна Мизия, е много малко, за да може да ги преобрази дълбоко. Българитѣ си останали славяни до сѫщата степень, както съседитѣ имъ сърби или както руситѣ. Ако нѣкакъвъ етнографически елементъ е повлиялъ по дълбоко на първоначалния чисто славянски типъ, това може да се длъжи на старитѣ обитатели на Балканитѣ въ източната и западна часть, но не и на Аспаруховитѣ хора.

Р. Х. МАРКЪМЪ

БЪЛГАРКАТА

(Втора статия)

Изтъкнатитѣ до сега качества на българката сѫ общечовѣшки, а не свойствено женствени И мѫжетѣ сѫ твърди, храбри и съвестни, но жената трѣбва да притежава по високи качества отъ общечовѣшки

Въ края на краищата тя трѣбва да се оцени не само като човѣшко сѫщество, но като жена. Българката си е жена, а жената е особно божие творение. Тя заема особно мѣсто и изпълнява особна роль. За да оправдае своето сѫществуване жената трѣбва да върши нѣщо повече отколкото да ражда и отглежда деца, да шие, да пази, да ленува. Освенъ тия дѣла въ осезателния свѣтъ, жената трѣбва да твори ценности и въ приказния, въображаемия, вълшебния свѣтъ Жената трѣбва да бѫде нѣщо повече отъ простия сборъ на своитѣ качества и прояви. Тя е предметъ на желание, изворъ на вдъхновение, награда за старание, подбуда за подвигъ. Тя служи като въплощение на блѣнове и надежди, като градина въ която мѫжътъ сади цвѣтята на ожиданията си. Тя е книга въ която мѫжътъ пише всичко дивно що си въобразява. Тя е небето по което мѫжътъ простира красивитѣ си фантастични облаци Жената е платното върху което мѫжътъ рисува, абсолютното —абсолютно красивото, абсолютно истинното, абсолютно доброто. Ако тя не е това, тя не е нищо. Апостолъ Павелъ казва: „Ако има всичко.. а любовь нѣма нищо не съмъ“.Сѫщо може да се твърди, че жената не е нищо, ако не вдъхновява и очарова, ако не изкара мѫжа вънъ отъ себе си, ако не му дава сила съ която да завладѣе свѣтоветѣ, ако не го издига до единъ връхъ тъй високъ, че нѣма по-високо, ако не го понася до една страна тъй далечь, че нѣма по-далечна.

Това съставлява чудотворната, вълшебната роль на жената и въ окончателната оценка на българката. Трѣбва да се попита дали тя е прелестна и привлекателна? Притежава ли тя изтънченитѣ, духовни пленителни качества, които презъ вѣковетѣ сѫ вдъхновявали пѣснитѣ, поемитѣ, картинитѣ и подвизитѣ на мѫжетѣ?

Най-първо, ще трѣбва да помнимъ, какво въ очитѣ на мѫжа сѫ най-прелестнитѣ клетви на идеалната жена? Тѣ сѫ много деликатно съчетание на срамежливость и властничество, на запазеность и напредничевость, на простота и мѫдрость, на робствуване и властвуване Такова съчетание, разбира се, е много голѣма редкость. Жената въ голѣмитѣ модерни градове е на пѫть да изгуби своята прелесть. Тя става твърде пуста и прекалено властна, тя губи своята чувствителность и нежность тя се показва по-нахална и груба, тя се стреми къмъ крайна мѫжественость, или пъкъ обръща чрезмѣрно много внимание на банални, груби полови явления Днешната гражданка много се е оприличила по облекло и маниеръ на вчерашната куртизантка И по този начинъ губи своята истинска прелесть.

Отъ друга страна, една просташка, невежа, робски покорна селянка нѣма прелесть. Тя не може да приказва, нито на нея може да се приказва. Тя е тромава, отъ всичко се стеснява, занимава се все съ дребнавости или ежедневни банални, ухилва се вмѣсто да се смѣе, крѣска вмѣсто да пѣе, и подиръ много кратко моминство, се свежда до семейна слугиня безъ да може да вдъхновява и озарява околнитѣ неи. Тя е полезна, а не прелестна.

Но идеалната жена е и полезна и прелестна. А тъкмо тия качества се намиратъ въ жената, която е запазена, срамежлива и неотклонимо цѣломѫдрена, а сѫщо и отворена, възпитана и жадна за всичко ценно и красиво въ всемира. А такава жена е именно българката. Тя живѣе въ малка страна, досега задържана назадъ въ културно отношение, и обитава скромна кѫща въ малъкъ градъ или село Тя е била все подъ опекунството на строги бащи, братя, дѣди. Ето защо тя е запазена. Тя има способностьта да се изчервява. Тя е свежа, радостно наивна, отзивчива, чувствителна и искрена, Тя не е станала цинична, лишена отъ ентусиазмъ и вѣра. Но отъ друга страна, тя не е простачка. Тя не е робски покорна, а напротивъ се стреми къмъ всичко модерно. Тя се учи, запознава се съ широкия свѣтъ, смело влиза въ всѣка область на човѣшкото творчество, и се обогатява съ всичкитѣ ценности въ човѣшкото духовно съкровище. Ето защо, българката представлява едно редко съчетание на най-привлекателни качества: съвестность, срамежливость, скромность и вѣра, заедно съ смѣлость, самостоятелность и познанство съ всичко въ модерния свѣтъ.

Българитѣ иматъ една удивителна поговорка. Когато искатъ да кажатъ нѣщо превъзходно, похвално за едно момче твърдятъ, че: „той е скроменъ като момиче“. Значи безспорно е, че въ България момичето е скромно, кротко и добро. А когато тази чистота и искреность е възпитавана и освѣтлявана отъ всичко красиво и изящно въ днешния свѣтъ, едно особенно творение се получава, което заслужава пѣснитѣ и поемитѣ на най-отчаяно пленени обожатели. Българката не е тъй блестяща като италянката, нито тъй „мазна“ като парижанката. Но българкитѣ отъ средна класа, българкитѣ които сѫ се отърсили отъ грубото робство на затънтеното село, а още не сѫ се предали на отвратителното маймунско подражателство на нѣкои софиянки—тѣ притежаватъ повече истинска прелесть отъ възпетитѣ жени въ европейскитѣ столици. Понеже прелесть е едно крайно деликатно и изящно съчетание на духовни и външни грации, което се създава само когато образованость и култура се присаждатъ на здравия домашенъ коренъ на вѣрность, искреность и цѣломѫдрие.

Неотдавна, единъ лекомисленъ журналистъ, отъ дълбочината на своето безмѣрно невежество и страстни похвати написа оскърбителни нападки противъ българката. Но истината е, че въ вихрения водовъртежъ, който е отнелъ толкова много скѫпи български ценности, българката е единственото съкровище, което си остава почти непокѫтнато. Тя е пазила ценностьта на своето племе презъ страшни вѣкове и сега е силна да я пази презъ настоящитѣ тежки времена.

* * *

Единъ недѣленъ день, презъ неотдавнашно лѣто, посетихъ едно пловдивско село гдето държахъ духовна речь. Следъ събранието отидохъ въ една селска кѫща гдето обѣдвахъ съ семейството, което се състоеше отъ баща, майка, единъ синъ и булката му. Подиръ хубавото и изобилно ядене, младитѣ отидоха да пасатъ добитъка Хазаина ми простре, подъ сѣнката предъ кѫщата, слямена постилка и ме попита искамъ ли да спя. Съ удоволствие приехъ любезната покана, легнахъ си на приготвеното мѣсто и дъл-

ПАНЧО МИХАЙЛОВЪ

ОТВЪДЪ

Цоло се пробуди рано и отвори вратата на колибата. Предутрения хладъ изцеди лицето му отъ нощния сънь.

Навънъ зората не бѣ се разраснала още. Само изтока излеко припламна и — бледо червени и жълти нишки се проточиха надлъжъ по хоризонта. Долу въ низината селото още спѣше.

Цоло се протѣгна веднажъ дважъ, почеса се подъ калпака, понамѣсти го, цъкна съ езикъ, погали кучето, откачи кратунката отъ гредата и се затири по пѫтеката надолу къмъ чешмата.

На чучура ни живо—ни умрѣло Самотни двата дървени улеи бълваха вода на воля.

— Кло... кло... кло, — пѣеше водата непрестано; — нададé, прелѣе и бѣлитѣ мехури, като голѣми ябълкови цвѣтове напълнятъ изъ каменото корито.—Кло... кло .. кло. ., непрестано.

Цоло налѣ кратунката и пийна презъ тънката шийка. Пристигна и кучето — мършаво, сиво, съ залепнали по гърба косми; зави опашка, подуши водата и залоца жадно-жадно. После приклекна наблизо въ тревата, опъна вратъ нагоре и така остана. То сѣкашъ мислѣше за онзи миръ средъ вѣчно овисналитѣ небесни свѣтила на Бога.

Водата се така пѣнеста игриво, клокочеше, напѣваше радостната пѣсень, която надигаше, пронисаше душата на приведения овчарь. Гледаше ябълковитѣ цвѣтове той, какъ се разпукватъ и изчезватъ като желанията човѣшки, слушаше ронливата пѣсень и като че пакъ две немирни ржце неусѣтно изкубнаха калпака му—изкубнаха и го захвърлиха въ барата. Понесе го водата. Овчаря се извърна, усмихна се, потича по течението на водата, наведе се, изтърси го, па подгони младото момиче Но, избѣга тя, скри се въ шубракитѣ и извика:

— Не се сърди де. Утре вечерь ще ти дойда на егрека, съ цвѣте... — извика и изчезна, — сѣкашъ въ дънъ земята потъна..

Цоло допълни картунката и заизкача пѫтеката, гологлавъ съ калпакъ въ ржка И пакъ се спрѣ на вратата: погледна — изтока, облачетата накацали по върха на планината, долу—лъсналата се Струма и кѫщичкитѣ, безредно разхвърляни по дѣсния брѣгъ.. Пуста нощь, съ волове да я тътришъ пакъ ще мине. Ами днеска?.., Свила нали обеща на егрека ужъ да дойде съ цвѣте Па и . . . защо не? Млада е — лудѣе за юнашки ржце. Само да превали бѣлѣника ..

И подкара Цоло, макаръ и не на време, стадото наспоредъ рѣката. Сипнаха се овцетѣ — едни около шубракитѣ, други — по отжпканитѣ пѫтеки на миличави ниви. А той, изшмугна кавала си изъ пояса, полегна така надлъжъ съ забитъ лакетъ въ земята подъ една круша и засвири. . Звуцитѣ се лѣха плахи, разтегливи, пристжпяха по тревата като мала мома нелибила още. Нека! Нали допадатъ на сърцето му така, че не усѣти кога деньтъ се разпали и—мина, безъ скръбьта да го закачи.

*

Лѣтната нощь бавно забразди изъ долината, па скоро-скоро възкачи и върховетѣ.

Цоло закрачи по егрека. Ала нѣмаше никой. И по сокака живо не подкачи. Може-би, помисли си овчаря, нѣщо й се е случило, или пъкъ .. излъга—да не го обича. Та въ недѣля тя заговори първа, пъкъ и на хорото до него се улови. Ами снощи.. съ калпака—буфъ въ барата и:—На егрека...—ясно чу.

Неусѣтно овчаря прекоси угара, па удари наспоредъ плетищата изъ кошаритѣ До една отъ тѣхъ трима овчари на подѣвка зели, се провикваха въ мрачината; въ друга — доеха овцегѣ, а въ трета — на гадулка се подхвана тжжна хороводна пѣсень, която хвърли овчаря въ миналото, въ детскитѣ години.

*

И видѣ себе си Цоло невръстникъ въ родното село Босъ, покатерилъ се на покрива да разтуря гнѣздото на щъркела въ комина. А майка му отдолу хока:

— Брей Цоло, хичъ бива ли? Грѣхота е!...

Та кой да слуша? Перушината и сламкитѣ за мигъ на всички страни разлетѣха. Нека!

Не мина година и майка му умрѣ. Разпродадоха роднинитѣ имота. Имала, —данъци и дългове да плаща. Е, безъ покривъ може лесно навсѣкѫде да се живѣе Нали, земята е широка?

Премѣтна Цоло торбата и абичка на рамо, па тръгна, заскита се отъ село на село. Но нийде, нийде коренъ не хвана.

— „Отвъдъ този Балканъ има друго слънце, другъ животъ — безъ злини и беднотия. Отвъдъ...—нашепваше му постоянно нѣчий гласъ, съ непозната за него съблазнь. Поемаше той прашния друмъ, възкачваше редъ планини и накрая, зажаднѣлъ, уморенъ, спираше въ кое да е село. Ала и тамъ сѫщото печално ненаситно — „Отвъдъ!“ И пакъ наново — пѫть, гора, върхове на високи-високи планини.

*

Около монастиря запалиха буенъ огънь. Като че гората горѣше, така стана свѣтло. Цоло обори глава и приседна въ пръстьта. Сѐ несрета го наслита. Не го обичатъ момитѣ и това си. Така, лани врича се, клѣ се Пена, а после съ другиго избѣга. Орисия!

Връхлетя го мрачна мисъль.

И, отъ нанагорнището счу се говоръ.

— Свила е! — помисли си Цоло и трепна, заболѣ го сърцето Два-три тежки удара последваха; ще се пръсне.

Наистина, въ червеното отражение на огъня се очертаха две сѣнки. По-едрата преметна ржката си презъ кръста на другата, притисна се плътно и наведе глава. По-малката не отговори; пораздвижи се и се изплъзна. Раздѣлиха се.

Цоло пипна ножа, накачи валога и настигна по-едрата сѣнка.

— Ти ли я излъга? — почти изрева Цоло.

— Не, тя ми се отдаде.

— Кога?

— Та. . . Има-нѣма месецъ, — и си отмина.

Овчаря остана самъ. Той заплака. И презъ сълзитѣ видѣ себе си пакъ бродникъ, съ торба и абичка на рамо, поелъ прашния друмъ изъ полето.

— „Отвъдъ има друго слънце, другъ животъ — безъ сълзи и немотия“ — счу сѫщия гласъ

— Да, отвъдъ! — отвърна той на непознатия гласъ и забърза, като фурия премина кошаритѣ.

*

На другия день се разнесе изъ селото, че Свила намерили убита на егрека.

——

ОПЕРАТА

Откриването на оперния сезонъ извиква наново интересъ къмъ тоя културенъ институтъ, въ който сждбоносни въпроси и проблеми продължаватъ да се разрешаватъ по начинъ будящъ еднакво и очудване и възмущение. Следъ съобщението, въ края на миналия сезонъ, на Народния драматиченъ театъръ, че освобождава отъ длъжность главния режисьоръ г. Осиповъ, ценителитѣ на театъра почувствуваха едно облекчение и задоволство, че следъ нещастнитѣ опити съ „Той“, „Шоколатиерката“ и др. Народния театъръ се освобождава отъ единъ главенъ режисьоръ чийто литературенъ и театраленъ вкусъ и художествена култура сж отъ провинциално измѣрение (г. Осиповъ дойде до колкото знаемъ отъ Скопие!). Но радостьта на театралитѣ се превърна не следъ дълго въ огорчение за любителитѣ на операта: въ единъ прекрасенъ день пресата съобщава, че г. Осиповъ се назначава за главенъ режисьоръ Всичко може да се допуща въ нашата страна, но такъвъ абсурдъ не е мислимъ въ най-затънтената азиатска провинция. Уволнява се единъ режисьоръ отъ драмата и се изпраща въ операта: некадърния за драмата става кадъренъ за операта, гдето режисурата представя една сложность отъ драматическо и музикално изкуство. Оперния режисьоръ трѣбва да бжде непременно музикантъ (пѣвецъ или пианистъ). Такова вопиюще неразбиране сжщностьта на оперната режисура може да се очаква само отъ една дирекция, която е изгубила всѣкаква представа за оперното изкуство — или по-право, никога не е имала такава! Тъй безразборно, тъй урболешки и съ леко сърдце се разрешаватъ отъ известно време най-жизненитѣ въпроси въ единствената въ страната ни опера. Така се разреши и кардиналния въпросъ съ главния диригентъ съ назначаването на г. Померанцевъ безъ да бжде изпробванъ, безъ да се знае репертоара му Днесъ, всички въ операта, па и вънъ отъ нея знаятъ, че Померанцевъ нѣма никаква оперна рутина и никакъвъ репертуаръ — въобще не е оперенъ диригентъ. Но съ една тжпа упоритость, известни среди искатъ да го натрапватъ и на пѣвци и на оркестъръ и публика, като че той е нѣкакво диригентско величие, когато случайно презъ миналия сезонъ при заболяването на Хаджиевъ, главниятъ диригентъ не можа да го замѣсти (а въ операта се подвизава като корепетиторъ единъ скроменъ пианистъ, който ако го събудятъ отъ сънь то негозата дума ще дирижира всѣка опера отъ репертуара) Възлагането на Евгений Онегинъ на единъ стажантъ диригентъ излага по единъ най-красноречивъ начинъ диригентскитѣ способности на г.. Померанцевъ. Тѣзи хора още не могатъ да разбератъ, че композиторъ-виртуозъ и диригентъ сж съвсемъ различни области на музикална дѣйность и че диригентския даръ е една прибавка, една специфична, една отдѣлна способность, която се прибавя къмъ оная съвокупность отъ условия що съставя общия даръ на музиканта като композиторъ, виртуозъ и пр.

Случая въ Виенската опера, на чело на която стояха Рихардъ Щраусъ и Францъ Шалкъ, първия гениаленъ композиторъ и най-великия представитель на съвременото музикално творчество и втория, единъ отъ най-голѣмитѣ оперни диригенти съ мирова известность — трѣбва да отвори най-после очитѣ и на най-заслѣпенитѣ.

Възникналия конфликтъ между двамата голѣми майстори, композиторъ и диригентъ по художественитѣ насоки на Виенската държавна опера се разреши съ излизането на Щрауса по простата мотивировка: Щраусъ е гениаленъ композиторъ, но когато е въпросъ за първи диригентъ и художественъ ржководитель, управлението на Виенската опера не се поколеба, въпреки всичко, да предпочете Шалка, защото когато последния дирижира даже Щраусовитѣ опери, тѣ иматъ по голѣми художествени успѣхи, отколкото дирижирани отъ автора си.

При разглеждането на бюджета въ австрийския парламентъ, миналата година, когато се разисква върху държавнитѣ театри — Bundestheater — се говори не само за материалната имъ издръжка, но се направи критика и на художественитѣ имъ постижения и ржководство и мнозина, компетентни разбира се, не се поколебаха да се изкажатъ въ смисъль, че се преклонятъ предъ гения на майсторъ Шраусъ, като композиторъ, но като диригентъ и художественъ ржководитель не сж доволни отъ него.

А у насъ се ангажиратъ диригенти и режисьори безъ да се знае тѣхната минала дѣйность и най-важното, безъ да се изпробватъ и безъ да се знае репертоара имъ, когато първия въпросъ, който се отправя на пѣвецъ и диригентъ при преговори за ангажиментъ е какъвъ репертоаръ има

Пакъ въ Виенската опера, миналия сезонъ, преди излизането на Клеменсъ Краусъ (назначенъ за директоръ на операта въ Франкфуртъ на Майнъ) на кандидатитѣ за неговото мѣсто като трети диригентъ (за Вагнерови и модерни творения) се даде публично пробно дирижиране, за което се оповести съ афиши и въ пресата.

По такъвъ начинъ, не само се изпробватъ кандидатитѣ, но и се дава възможность на обществото да следи и да упражнява известенъ контролъ чрезъ критиката на ржководителитѣ на института.

У насъ, тѣзи назначения не се различаватъ по нищо отъ тѣзи на архиварь-регистраторитѣ въ околийскитѣ управления или на секретарь-бирницитѣ въ селскитѣ общини. И резултатитѣ сж на лице: назначаватъ за главни диригенти хора, които правятъ по 30 оркестрови репетиции за една опера и оркестъра изнемогва отъ безчетни и уморителни репетиции докато главния диригентъ свикне съ репертоара и оркестъра, а на начинаещи пѣвци се дава да излизатъ на сцената съ по една мизансценна репетиция.

Често нѣкои обичатъ да правятъ сравнение между Златинъ и Померанцевъ и да изтъкватъ разликата между двамата. Такава разлика наистина сжществува и се изразява въ следното: Златинъ не бѣше оперенъ диригентъ, но той е билъ дълги години корепетиторъ и хормайсторъ (а нѣкога е дирижиралъ въ операта на Зилинъ въ Москва) имаше голѣма рутина и здравъ практически погледъ за оперното дѣло и по тая причина той се справи скоро съ диригентската работа, къмъ които качества се прибави и една рѣдка работоспособность и енергия Померанцевъ, колкото се вижда, никога не е билъ въ оперенъ театъръ, и не познава оперното дѣло, нѣма рутина, а по тѣзи причини естествено ще нѣма репертоаръ и е принуденъ съ безброй репетиции да учи сега оперитѣ. Като се има предвидъ, че отъ Златиново време оркестъра е значително увеличенъ — особено щрайха (при Златинъ имаше два контробаса, сега сж четири) звучностьта на оркестъра е измѣнена квантитативно, но не и квалитативно. Златинъ полагаше особни грижи за медната хармония — сега тя е тъй нестройна и груба, както много по-рано...

Тъй съ леко сърце се разрешаватъ диригентски, режисьорски и балетмайсторски проблеми въ нашата опера. Балетмайсторката Мухина се бламира съ всичко, което даде до сега и буди едно недоумение съ своето стоене въ операта при наличностьта на единъ старъ опитенъ балетмайсторъ, комуто мадамъ Мухина, възлага поставянето на танцитѣ

Изложението на професионалния музикаленъ съюзъ е едно знамение, единъ показалецъ за оня хаосъ, който цари въ единствената наша опера Въ това изложение, художественитѣ постижения на операта се оцениха като неиздържащи най-снизходителна критика.

Когато една цѣла организация таксува тъй работитѣ въ операта, това показва, че е изгубена всѣка мѣрка за хубаво и всѣко понятие за организация. Сждбата като че ли е отредила за „главни“ въ тази опера да се назначаватъ все новаци, които се учатъ и правятъ своитѣ щудии въ нея. Започвайки съ назначаването на главния режисьоръ, трѣбва въ край да се повърнемъ пакъ на сжщия въпросъ. Следъ хубавитѣ доказателства, що даде Христо Поповъ съ постановката на Тоска и особно *Аида*, не главенъ режисьоръ като Осипова, съ помощникъ Поповъ, ще може да работи успѣшно до завършване сградата на Народния театъръ, когато ще се наложи една нова преценка на всички сили въ операта.

Ив. Камбуровъ.

боко заспахъ. Когато следъ два часа се събудихъ видѣхъ стомна съ вода до главата ми и чухъ единъ гласъ да ме пита: „Искате ли нѣщо“. Погледнахъ и бѣхъ изненаданъ да видя хазайката седнала на малко селско столче, не далечъ отъ менъ. Като че ли ме бѣше пазила презъ време на сънътъ ми Тя бѣше куца жена, много страдала отъ крака си. Струваше ми се, че нейното страдание бѣше изтънчило природата ѝ, понеже чертитѣ ѝ бѣха изящни и деликатни, държанието ѝ благородно и достойно. Тя бѣ тиха и ожидащо спокойна, като че ли пазеше въ себе си много сила.

И ето тази селска майка бѣше надъ мене, предъ моя стань, за да изпълни дълга си предъ госта. Отъ тогава тя е е била за мене като символъ на българката. Тя е страдала, търпела и бдела надъ племето си презъ много вѣкове. И днесъ още тя пази България и българското Тиха и храбра тя е на поста си. Тя гледа минали борби, тя презира бждеще тържество. Тя е пълна съ вѣра, тя таи сили въ себе си. Тя ще твори своя преголѣмъ дѣлъ въ създаването на утрешна щастлива България

Упадъка на западния свѣтъ споредъ Шпенглеръ

Д-ръ К. Гължбовъ

Гръцката култура, както всѣка култура, е форма на душата, а римската цивилизация, както всѣка цивилизация, е форма на интелекта и представя, по думитѣ на Шопенхауеръ, мозъченъ феноменъ. Преходътъ отъ културата къмъ цивилизацията се извършва въ древния свѣтъ презъ четвъртия вѣкъ, а въ Европа презъ деветнадесетия. Голѣмитѣ решения се взематъ не вече отъ цѣлата страна, която се превръща въ провинция, а отъ единъ отдѣленъ голѣмъ градъ, въ който се създава единъ особенъ типъ човѣкъ, разсждъченъ, не религиозенъ, практиченъ, непатриотиченъ, интернационаленъ, мразящъ традициитѣ и селското население, жаденъ за развлечения.

Такъвъ е билъ той въ Сиракуза, Атина, Александрия, Римъ презъ последния културенъ стадий на античния свѣтъ — такъвъ е той сега въ Мадридъ, Парижъ, Лондонъ, Берлинъ. Паритѣ, като мъртавъ, абстрактенъ факторъ, откжснатъ отъ всѣкаква връзка съ живитѣ производителни сили на земята, съ ценноститѣ, необходими за простъ безискуственъ животъ заиграватъ важна роля.

...Въпроситѣ на метафизиката биватъ замѣнени съ въпроси отъ етично и практично естество. Появява се сжщо така и империализмътъ — най-характерниятъ признакъ на упадъка Империализмътъ — това е цивилизацията въ найчистия ѝ видъ. Империализмътъ бѣше последната дума на античния свѣтъ — той е последната дума и на западния. Той слага надгробната плоча на всѣка култура. Завоевателната тенденция е орждие на сждбата, демонъ, чудовище. което овладава човѣка презъ късния стадий на неговия културенъ ходъ, за да му изсмуче и последнитѣ жизнени сокове.

...Да ли е правъ Шпенглеръ въ пророчеството си за залѣза на западната култура — нека оставимъ западнитѣ народи да спорятъ по този въпросъ. За насъ славянитѣ нека залѣгне дълбоко въ душитѣ ни неговото второ пророчество за изгрѣва на славянската култура.

Тогава дори и да не загине западната култура, както вещае Шпенглеръ, ще се сбждне неговото пророчество, че славянитѣ ще създадатъ една нова култура

...Безспорно, създатели на тази култура ще бждатъ главно руситѣ, но и останалитѣ славянски народи, особено южнитѣ, които не сж достигнали до такава висока степень съ западната култура, както поляцитѣ и чехитѣ, ще взематъ голѣмо участие. На България и Сърбия е писано сжщо да бждатъ въ бждаще нѣщо повече отъ сюнгери за всмукване на чужди културни ценности — да бждатъ наредъ съ руситѣ, творци на собствената славянска култура, която ще замѣсти западната.

(Библ. Натурфилософско четиво).

Що е хипнотизъмъ

С. А. Лорие

Влиянието на единъ човѣкъ върху другъ е огромно. Много нѣщо може да внуши единъ човѣкъ на другъ, а понѣкога не само на единъ, а на мнозина, на цѣла тълпа. А внушението може да бжде и за добро, и за зло. Ето такъвъ примѣръ: преди 500 години е живѣла въ мѣстностьта Домъ-Реми, Лотарингия, простата селянка девойка Жана д'Аркъ, или, както сж я нарекли по-сетне, Орлеанската дева. Въ това време англичанитѣ заели и притеснявали Франция. И Жана д'Аркъ се въодушевила отъ мисъльта да спаси своето отечество. Тя така силно си внушила тази мисъль, че съумѣла да въодушеви и другитѣ. Тя съумѣла да внуши своето страстно желание и на цѣлата войска, на цѣлия народъ. Обстоятелствата на цѣлия тогавашенъ животъ благоприятствували за подобно внушение.

И на Жана д'Аркъ се паднало да застане на чело на цѣла армия и да освободи града Орлеанъ отъ обсаждащитѣ го англичани.

Какъ е могло да се случи едно такова събитие? Ето, не на разума, не на съзнанието само е повлияла Жана д'Аркъ. А и ако е повлияла, то влиянието е било сравнително малко. Разумътъ би могълъ да каже: нима една проста селска девойка е въ състояние да довърши войната, продължила цѣли сто години, да даде миръ на своята страна и да освободи родния си народъ? Съзнанието и разумътъ ще кажатъ: не! А подсъзнанието, и приема, и изпълнява всѣкакви внушения, както добри, така и зли. Да, за нещастие, и зли.

Ето, напримѣръ, при всѣка война внушаватъ на хората: „Гледайте, тѣзи сж наши неприятели! Идете, убивайте ги! И хората убиватъ, а следъ това, опиянѣли и озвѣрѣли отъ кръвь, започватъ да грабятъ имотитѣ на враговетѣ, да изнасилватъ тѣхнитѣ жени и дъщери, да осакатяватъ малкитѣ имъ деца. Да, хората се подаватъ на това страшно внушение и го изпълняватъ.

Изпълняватъ го, макаръ ясно да съзнаватъ, че не стоятъ врагове предъ тѣхъ, а сжщо такива хора, каквито сж и тѣ

Презъ 1789 година се извърши революцията въ Франция. Много ужаси причини тя. Убиваха и виновни и невинни. Убиваха и добри хора, и лоши, и мжже, и жени. Наистина, тѣ тогава страдаха отъ своитѣ крале, а следъ това и сами станаха сжщо тъй жестоки, като тѣзи, отъ които сж страдали порано. И много-много млади хора, хора мирни и незлобиви, бѣха увлѣчени въ тѣзи времена отъ кървавия потокъ и почнаха да разрушаватъ и умъртвяватъ, като че бѣха диви звѣрове.

Въ края на кращата хората-звѣрове все пакъ се опомнятъ. А, апомнили се, тѣ сами не разбирали, какъ е могло да се случи това съ тѣхъ и сами се разкайвали дълбоко за всичко.

Въ какво е сжщностьта на всичко това? Въ факта, че стотици, хиляди хора, просто на просто, се подали на внушението, на революционната хипноза.

(Малка Енциклоп. Библиотека).

„Презъ сегашната борба, народитѣ разбраха колко смисъла на нѣкои отвлечени понятия като: право, свобода, справедливость, човѣщина, сила и много други, се мѣни споредъ раситѣ“.

Густ. Лебонъ.

———

РОБИНДРАНАТЪ ТАГОРЪ

ОТНОШЕНИЕТО НА ЛИЧНОСТЬТА КЪМЪ ВСЕМИРА

Превелъ отъ английски Ангелъ Н. Ангеловъ.

На Западъ преобладава възгледътъ, че природата принадлежи изключително на невъодушевенитѣ предмети и на звѣроветѣ; че има нѣкакво внезапно прекжсване тамъ, кждето почва човѣшкото сжществувание. Споредъ тоя възгледъ, всичко низкостоящо въ веригата на творението е просто природа, а всичко, което носи отпечатъка на умственото и нравствено съвършенство, е човѣшка природа. То е сжщо като да разграничаваме пжпката отъ цвѣта и да приписваме красотата имъ на две противоположни начала. Индиецътъ никога не се колебае да изрази сродството си съ природата — неразривната си връзка съ всемира.

За Индия основното единство въ творението не е само резултатъ на философско умуване — нейната жизнена задача била да осжществи тая велика хармония въ чувство и на дѣло. Чрезъ размисъль и богослужене, чрезъ уредба на живота си тя обогатявала съзнанието си по начинъ, че всичко придобивало духовно значение за нея. Тя разглеждала земята, водата, свѣтлината, плодоветѣ и цвѣтята не само като физична природа, която може да бжде използвана и захвърлена, а като средство за постигане идеала на съвършенството — като нота нужна за пълнотата на дадена мелодия Индия интуитивно съзнавала, че светътъ е отъ жизнено значение за насъ; че ние трѣбва да сме напълно достжпни за него и да се стремимъ да установимъ съзнавано отношение къмъ неговитѣ прояви, обаче не отъ научна любознателность и жажда за материални облаги, а отъ обичь, придружена отъ пълно чувство на радость и миръ.

Ученитѣ знаятъ, че свѣтътъ е не само това, което възприемаме чрезъ сѣтивата си; че земята и водата наистина сж игра на сили, които ни се разкриватъ като земя и вода по начинъ, който сме въ състояние само отчасти да разберемъ. Сжщо и оня, чиито духовни очи сж отворени, знае, че висшата истина относно земята и водата се крие въ разбирането на вѣчната воля, която работи въ времето и се проявява чрезъ силитѣ, скрити задъ тия прояви. Това не е просто знание, каквото е науката, а съзиране на душата отъ душата. То не ни довежда до власть както науката, а ни дарява радость — резултатъ на сливането на сродни нѣща. Оня, когото изучването на свѣта не въвежда по-дълбоко, отколкото е въ състояние да го въведе науката, никога не ще разбере това, което духовно пробудениятъ съзира въ проявитѣ на природата. Водата е предназначена не само за миене, а и за пречистване на сърдцето, защото засѣга душата; земята не само поддържа тѣлото ни, но и ощастливява ума, защото нейниятъ досегъ е нѣщо повече отъ физиченъ досегъ — той е живо присжтствие. Когато не съзнаваме сродството си съ свѣта, ние живѣемъ въ затворъ, чиито стени ни сж враждебни. Когато се натъкнемъ на вѣчния духъ въ всичко околно, ние се освобождаваме, защото разбираме пълното значение на свѣта, въ който сме родени; живѣемъ въ пълна истина и хармонията ни съ Цѣлото се установява. Индиецътъ е възпитанъ да съзнава, че се намира тѣломъ и духомъ въ най-близко единение съ околната срѣда и трѣбва да гледа на изгряващето слънце, на течащата вода, на плодоносната земя като на изразъ на великата истина, която го държи въ обятията си. Вседневната размисъль на индиеца е вложена въ „Гиатри“ — стихътъ, който се счита за цвѣтътъ на Ведитѣ. Чрезъ него ние се стремимъ да съзнаемъ сжщественото единство на свѣта съ пробудената човѣшка душа; научваме се да виждаме единството поддържано отъ вѣчния духъ, чиято сила създава земята, небето и звездитѣ и едновременно озарява умоветѣ ни съ свѣтлината на съзнанието, което се развива и крепне въ непрекжсванъ досегъ съ външния свѣтъ.

Не е вѣрно, че Индия е пренебрегвала разликата между значението на нѣщата. Тя знае, че това би направило живота невъзможенъ. Съзнанието за човѣшкото превъзходство въ веригата на творението не й е чуждо, обаче тя има свое разбиране за това превъзходство. Тя не го съзира въ силата на владането, а въ тая на единството. Индийцитѣ избирали мѣста за отшелничество само тамъ, кждето природата е особено величава ѝ красива, за да може умътъ да се изтръгне отъ затвора на ограниченитѣ нужди и да съзнае мѣстото си въ безкрая. Цѣлиятъ индийски народъ се отказалъ да се храни съ месо, за да възпита въ себе си чувстото на мирова обичь къмъ живота — единствено по рода си събитие въ свѣтовната история.

(Следва).

ГОЛѢМАТА ВОЙНА И ПОСЛЕДИЦИТѢ Ѝ

Разговоръ между Бернардъ Шоу и Арчибалдъ Хендерсонъ

Време: пролетьта 1924 г. Мѣсто: кжща въ полето. Жоржъ Бернардъ Шоу, домакина, и Арчибалдъ Хендерсонъ, неговъ биографъ, седятъ на верандата, която гледа къмъ градината.

Тихъ, спокоенъ недѣленъ следобѣдъ. Разговора почва живо.

Хендерсонъ: Драги Шоу, нашитѣ взаимни отношения сж били винаги съвсемъ неофициални. Приятелството ни, ни позволява да бждемъ съвършено искрени. Презъ сегашното си пребивание въ Англия, чухъ нѣкои необикновени мнения за вашето поведение и вашия „патриотизъмъ“ презъ свѣтовния катаклизъмъ, който сега изглежда тъй далеченъ и неестественъ въ този спокоенъ недѣленъ день. Спомнямъ си, че ми казахте еднъжъ: човѣкъ трѣбва да се подиграва на англичанитѣ; само тъй можешъ да ги накарашъ да се сепнатъ. Но нали една класическа поговорка казва — dulce ef decorum? — сладко и велико е да умре човѣкъ — като мислитель — за родината си. Азъ разбирамъ, обаче, че съ вашата извънредно своеобразна слабость, Вие продължавахте да размишлявате и презъ войната. Страшно предателско поведение, наистина. Но я ми кажете безъ забикалки: въ какъвъ смисълъ поддържахте английското правителство презъ свѣтовната война?

Шоу (развеселенъ, обаче отговаря сериозно): Азъ можахъ да направя много малко, защото моето оржжие е перото, а перото не може да върви въ единъ темпъ съ войната. Първата ми работа бѣше да захвърля на страна всичко, което работѣхъ и въ два месеца да изуча положението и причинитѣ, които го създадоха, преди да излѣза съ *Здравия разумъ и войната*. Трѣбваше да намѣря единъ отговоръ на въпроса: какво би могълъ друго да стори Кайзера, тъй както го бѣха обградили? Никой не се опита да разреши този въпросъ: всички пишеха съ увлечение, безъ да изучатъ и проумѣятъ положението, за история, за война, за дипломация, за човѣшката природа, за всичко, което бѣше нужно на военната логика — много по-забъркана отъ мирновременната.

Трѣбваше ли Вилхелмъ II да остави западнитѣ си граници съвършено отворени, на разположение на Франция, Англия и Америка и презъ това време, като представитель на най-цивилизовната държава да посрещне атакитѣ на отвратителното Източно царство? Западното обществено мнение щѣше да бжде на негова страна тогава. Англия или Америка щѣха да бждатъ въ невъзможность, а за Франция щѣше да бжде опасно да го ударятъ въ гърба. Но на тази карта имаше много заложено и само единъ великъ и трениранъ въ демокрацията човѣкъ можеше да я изиграе: императори, обаче, не равбиратъ отъ тия работи. Въпреки това, Вилхелмъ бѣше сондиралъ Грей по въпроса. Грей, обаче, не искаше да го съветва и да изпустне жертвата си по този начинъ. Тогава Вилхелмъ се хвърли къмъ Парижъ съ намѣрение да го превземе за две седмици и понеже бѣше всецѣло неподготвенъ — нѣмаше голѣми оржжия предъ Лиежъ — направи фалшивъ скокъ и пропадна.

Но да се върнемъ на въпроса; азъ ще Ви кажа, може да Ви интересува това, че азъ написахъ много работи още, освенъ *Здравия разумъ*, но докато събера факти и намѣря точно какво трѣбва да се каже, положението се измѣняше и биваше вече късно. Щомъ избухне война, не остава нищо друго за човѣкъ освенъ да се бие, Даже генералитѣ едва ли могатъ да повлияятъ на единъ километъръ предъ фронта. Голѣмитѣ стратегически планове имъ ги съчиняватъ историцитѣ, по-после. Удобенъ случай да въздействувамъ, бѣше единадесеть месеца преди войната, когато посочихъ какъ може да се избѣгне тя. Но азъ не мога да помогна на правителства, които не искатъ да ме слушатъ или не намиратъ сила въ себе си да действуватъ по моитѣ скромни съвети.

Хендерсонъ: Мене ми се струва, че избѣгнахте въпроса ми. Мога ли тогава, да Ви запитамъ по-направо: въ какъвъ размѣръ работихте противъ правителството си, презъ войната?

Шоу. Азъ протестирамъ. Не съмъ атакувалъ правителството, въпрѣки, че всички други го атакуваха, а най-вече ултрапатриотитѣ. Но азъ виждамъ кжде биете. Азъ бѣхъ решилъ на всѣка цена, както Рамзей Макдоналдъ, да не оставя дипломатитѣ и милитариститѣ, които въ сжщность докараха войната, да минатъ за спасители на свѣта. Тѣ претендираха, —или караха тонковцитѣ и журналисти да заявяватъ — че воюватъ за да турятъ край на войната, че дѣлото имъ е кръстоносенъ походъ противъ непредизвиканото нападение на тиранична, подтисническа. империалистична Германия и чуждото иго, предприетъ отъ мирна, неамбициозна, идилична Англия. И съ тази вѣра, много наши храбри хора отидоха подъ знамената, биха се и умрѣха.

Ако не бѣхъ ги изобличилъ, победата щѣше да затвърди въ Англия едно реакционно правителство, не за петь а за петдесеть години. Азъ направихъ всичко каквото можеше да се направи безъ опастность въ онзи моментъ и доказахъ на народа, че се бие за да спаси живота си отъ пропастьта, въ която го тикна милитаристичната управляюща класа, която нѣмаше морални доводи противъ Германия и трѣбваше да се отличи съ военни подвизи.

Но тогава неможеше да се говори много. Имаше опасность да се попрѣчи на събирането на доброволци и на националния моралитетъ. И азъ мълчахъ до края на войната, до изборитѣ презъ 1918 год. Следъ една речь въ Стаурбриджъ, единъ войникъ ми каза: „Ако бѣхъ знаялъ всичко това въ 1914 год, нѣмаше да ми навлечатъ куртката и чизмитѣ“.

„Та затова именно и азъ не ви го казахъ тогава,“ му отвърнахъ.

Хендерсонъ: Преди години, когато се водѣше борба около Ибсенъ и Вие се стараехте да привлѣчете Пинеро въ вашия лагеръ, спомнямъ си че Вилиамъ Арчеръ искаше да Ви отсѣкатъ главата на Трафалгарския площадъ. Днесъ, малко по умѣренъ е Хенри Артуръ Джонъ, който предлага да се ударятъ два пжти по двайсеть тояги на „мнозина англичани, които мразятъ Англия, пишатъ и говорятъ гадни работи за родината си, и правятъ всичко възможно щото свои и чужди да я мразятъ“. Струва ми се, че Вие и Уелсъ заемате първо мѣсто въ списъка на Артуръ Джонъ и вѣроятно той ще оцени *Здравия разумъ и войната* като нѣщо по-лошо отъ престжпление: като глупость. А какъвъ ефектъ произведе тази книга въ Англия?

Шоу: Не особенъ. Тя даде само малко куражъ и удовлетворение на тѣзи, които не можеха вече да търпятъ пресата да ги храни съ дивотии, злоба, невежество, блюдолизничества нито шумнитѣ празнодумци, които се надуваха съ своя псевдопатриотизъмъ. Азъ напечатахъ въ свитъкъ всичкитѣ благодарности, които ми се изпратиха по този случай отъ цѣлата страна и отъ които се продадоха 75,000 екземпляра.

Хендерсонъ: Въ Америка другояче погледнаха на тази работа. Тамъ Ви обвиниха, че „сте насочили неустановеното и неподготвено американско обществено м н е н и е къмъ дълбоко съмнение и жива неприязнь за най-великата кауза, за която човѣчеството е проливало кръвьта си“, че „служихте на неприятелитѣ на Англия, които се стараеха да заблудятъ американския народъ въ възможния край на конфликта“, че „спомогнахте за забавяне намѣсата на Америка въ войната“, че сте „продължили по този начинъ дългата агония на Европа“.

Напримѣръ, Артуръ Джонъ, който бѣше въ Америка въ началоло на войната, до месецъ юлий 1915 год., казва въ английското издание на My dear Wells: „Азъ срѣщахъ и наблюдавахъ какъ мнозина американци вѣрваха на Шоу като на честенъ човѣкъ и на вещо лице, взимаха сериозно изопаченитѣ му доказателства и се произнасяха противъ тази страна (Англия)...“ Понеже широката публика не е чула още думата Ви по този въпросъ, азъ бихъ желалъ да зная, какви Ви сж впечатленията отъ влиянието на *Здравия разумъ и войната* въ Америка.

Шоу (охотно, сериозно): Това бѣше една неприятна история благодарение на невнимателностьта на New Iork Times. *Здравия разумъ* трѣбваше да се публикува изцѣло или никакъ Той бѣше предназначенъ въ голѣма степень за американската публика и започваше съ оборване на всички английски доводи за обявяване война, доводи, чиято несъстоятелность германцитѣ тоже доказаха и които сж изглеждали на американцитѣ просто лицемѣрни.

(Следва).

КНИЖОВНИ ВЕСТИ

Получиха се въ Редакцията следнитѣ издания:

Книгоиздателство „Акация“: Четиво „Наука и Животъ“ № 10. Ж. Ст. Кутинчева—Гимнастика и хигиена, № 11, Д-ръ Д Т. Бурилковъ — Половитѣ жлези, № 12. Д-ръ Т. Витановъ — Половата проблема, № 14. Ф. Брюнетиеръ — Източницитѣ на песимизма, № 13. Проф. А. Лория— Социалния Дарвинизъмъ, № 15. Проф. Пагаль и др.—Спортъ и хигиена, № 18. Д-ръ Е. Тулузъ—Какъ да използуваме ваканцията.

Натурфилософско четиво № № 11—16 Жанъ Мари Гюйо — Монистичния натурализъмъ и безсмъртието, В. Бьолше—Що е монизъмъ, Д-ръ Ас. Златаровъ — Изъ тайнитѣ на морето. Ат. Илиевъ — Лимитизъмъ и монизъмъ Д-ръ К. Гължбовъ — Краять на западната култура споредъ Шпенглеръ, Л. Стефекъ—Етика и борба за сжществувание.

Великани на човѣчеството. № № 1—3. Е. Орловъ—Демостенъ, животъ и дейность, Е. Орловъ—Цицеронъ, животъ и дейность, Л. Леви— Брютъ, Жанъ Жоресъ, биографически очеркъ, съ уводъ отъ Д-ръ Ас. Златаровъ: Нравственияятъ гений на Жореса, ц. 15 лв.

Книгоиздателство „Ясна Поляна“ И. Т. Съндерландъ — Произходъ, развитие и отличителни свойства на Библията. Цена 100 лв. За тая ценна книга ще се повърнемъ въ идещиятъ брой на Изтокъ.

Книгоиздателство „Посредникъ“. Л. Н. Толстой—Що е изкуство? ц. 45 лв

Книгоиздателство Ф. Чипевъ: Емилъ Верхарнъ — Истината по Трагедията съ Лора и П. К. Яворовъ. Ц. 25 лв. Христо Ясеновъ—Рицарски замъкъ. Ц. 15 лв. Людмилъ Стояновъ— Прамайка, четвърта книга стихове 1922—25 г. Ц. 25 лв.

Книгоиздателство Ал. Паскалевъ: сп. Свѣтулка год. XXI, книга първа. Придружена съ разкошна цвѣтна папка и календаръ. Год. абонаментъ 30 лв.

„Малка Енциклопедическа Библиотека“ 38 броя. Урежда писательтъ Ст. Чилингировъ. Тая спретната „М. Е. Б.“ съ даденитѣ 38 №-ра се налага вече като литературна потрѣбность. Вещото ѝ списване ни вдъхва вѣра, че тя ще бжде подкрепена отъ факторитѣ на културниятъ ни вървежъ — интелигенцията, за да върши своята литературно-възпитателна роль. Последнитѣ №-ра сж № 25. А. Дейчъ — Митьтъ на Прометея, № 26. А Яковлиевъ — Изнамѣрвачи и изнамѣрвания, № 27. Изнамѣрвачи и изнамѣрванкя ч. II, № 28. С. С. Михайлова — Глупци и смѣшлювци, № 29. П. Горловъ — Леонардо да Винчи, 30. А. Шалигинъ — Теория на драматичната поезия, № 31. Тень — Хамлетъ, № 32. К. Тиандеръ — Отъ Софокла до Ибсена, ч. I, № 33. К. Тиандеръ — Отъ Софокла до Ибсена ч. II, № 34. А. Дейчъ — Типътъ на Донъ-Жуана въ свѣтовната литература и № 35. Ф. Ес. Шалда — Критика чрезъ патосъ и вдъхновение, № 37. Проф. Х. В. Шолъ — Хомеръ, № 38. Бендеръ — Софоклъ. Всички по 5 лв. Доставятъ се отъ редакцията на М. Е. Б., бул. „Дондуковъ“ № 115, София.

Печатница Ив. Игнатовъ & С-ве, — София